

De udvidede læringsmål for børn og unge med synsnedsættelse 0-17 år i dagtilbud og skole

Handlingsanvisende vejledning til inkluderende fællesskaber og læringsmiljøer

SMÅBØRN 0-1 ÅR

REGION SJÆLLAND
SYNSCENTER REFSNÆS

-vi er til for dig

DE UDVIDEDE LÆRINGSMÅL FOR BØRN OG UNGE MED SYNSNEDSÆTTELSE 0-17 ÅR I DAGTILBUD OG SKOLE

Handlingsanvisende vejledning til inkluderende fællesskaber og læringsmiljøer

Småbørn 0-1 år

Denne vejledning er et resultat af et nationalt netværksbaseret samarbejdsprojekt i Synssøjlen under DTHS, Danske Tale- Høre- Synsinstitutioner.

Projektets formål og organisering

Projektet har haft til formål at udarbejde en national vejledning, der understøtter de kommunale pædagogiske og specialundervisningsmæssige indsatser i relation til målgruppen af børn med synsnedsættelse i dagtilbud og folkeskole. Vejledningen har taget udgangspunkt i de formelle læringsmål på dagtilbud- og folkeskoleområdet. Med afsæt i Forløbsbeskrivelsen for børn og unge med alvorlig synsnedsættelse og aktuelt bedste viden er der udarbejdet såkaldte "udvidede læringsmål" i tilknytning til de formelle læringsmål. De udvidede læringsmål er omsat til specifikke indsatser, der har til formål at imødegå de centrale risikofaktorer ift. inklusion, som identificeret i Forløbsbeskrivelsen. Indsatserne er samlet i 9 vejledninger målrettet ledelse og det fagprofessionelle personale i dagtilbud og folkeskole, kommunale pædagogiske konsulenter, PPR, forældre/familier og støttepersoner. De 9 vejledninger er opdelt efter aldersspecifikke målgrupper for børn og unge i alderen 0-17 år samt deres forældre/familier.

Projektet har været organiseret med styregruppe, følgegruppe, tovholdere og projektsekretariat for at understøtte kvalitetssikring, geografisk og institutionel spændvidde samt relevant praksisforankring.

Styregruppe

- Formand: Kenn Steen Andersen, centerleder, Synscenter Refsnæs
- Berit Houmølle, Vicecenterleder og Skoleleder, Synscenter Refsnæs
- Kristian Mainz, Centerchef, Kommunikationscentret Region Hovedstaden
- Per Nielsen, Forstander, Vordingborg Synscentral
- Ole Dybdahl Kristensen, Afdelingsleder, Center for Kommunikation og Undervisning, Skive-Viborg
- Marie Fasmer, Afdelingsleder, Institut for Blinde og Svagsynede
- Lis Fløe Pedersen, Afdelingsleder, Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi, Odense
- Bente Ellegaard, Forstander, Center for Specialundervisning til Unge og Voksne, Kolding

Tværasektoriel og professionel følgegruppe

Følgegruppen har haft til formål at kvalificere og give input til projektet og har bestået af:

- Signe Danø Andersen, Faglig Leder, Center for Handicap og Psykisk Sårbarhed, Socialstyrelsen
- Pia Bille, Socialchef, Socialområdet, Region Sjælland
- Louise Bøttcher, Lektor, PhD, Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU)
- Berit Bøg Gommessen, Pædagog, Dagtilbud, Odense Kommune
- Steen Grønning, Afdelingsleder, Munkebjergskolen Odense
- Jacob Mortensen, Leder hos UU Slagelse, repræsentant fra UU Danmark
- Kamilla Rothe Nissen, PhD, overlæge, Kennedycentret
- Helle Kjærhus Nørgaard, Pædagogisk konsulent, STUK, Undervisningsministeriet
- Thomas Sonne, formand for Landsforeningen for forældre til blinde og svagsynede (LFBS)
- Diana Stentoft, Forretningsudvalgsmedlem, Dansk Blindesamfund
- Birgitte Ø Aagaard, Leder PPR Kolding, repræsentant fra Landssamrådet for PPR

Projektledeelse: Berit Houmølle, vicecenterleder/områdeleder, Synscenter Refsnæs

Projektsekretariat- og redaktion er varetaget af Videns- og Udviklingsenheden ved Synscenter Refsnæs:

Bendt Nygaard Jensen, videnskonsulent, Rikke Kannegaard, informationsspecialist og Katja Nørgaard Hansen, projektmedarbejder.

Grafisk tilrettelæggelse: Michael Lund. Fotos og illustrationer: Colourbox/Synscenter Refsnæs

INDHOLD /

1. Introduktion	4
1.1. Det 0-1 årige barn	5
2. Sorg og krise hos forældrene	6
3. Sociale kompetencer	7
3.1. Hvad kan forældre gøre for at understøtte det tidlige samspil, når man får et barn med synsnedsættelse	7
4. Selvstændig levevis (ADL)	8
4.1. Hvad kan forældre gøre for at understøtte barnets tidlige ADL udvikling	8
5. Orientering og Mobility (O&M)	9
5.1. Hvad kan forældre gøre for at understøtte barnets udvikling af rumforståelse, initiativ og aktiv deltagelse	9
6. Sund fritid	10
7. Effektiv sansebrug	11
7.1. Synssansen (visuelle sans)	11
7.1.1. Hvad kan man som forældre gøre for at stimulere synet og udnyttelse af synsrest	12
7.2. Høresansen (auditive sans)	12
7.2.1. Hvad kan man som forældre gøre for at stimulere høresansen	12
7.3. Føle-/berøringssansen (taktile sans)	13
7.3.1. Hvad kan man som forældre gøre for at stimulere følesansen	14
7.4. Smag- og lugtesansen	14
7.4.1. Hvad skal man som forældre være opmærksomme på i forhold til smag- og lugtesansen	14
8. Den motoriske udvikling 0-1(1½) årige	15
8.1. Grovmotorik	16
8.1.1. Hvad kan man som forældre gøre for at støtte barnet i den grovmotoriske udvikling	16
8.2. Finmotorik	18
8.2.1. Hvad kan man som forældre gøre for at stimulere barnets finmotorik	18
9. Referencer	19
10. Begrebsdefinitioner	21

1. Introduktion

Denne vejledning er en del af en samlet national vejledning med ni udvidede læringsmål for børn og unge med synsnedsættelse (0-17 årige med blindhed eller nedsat syn). Der er udarbejdet vejledninger til Indskoling, Melletrin, Udskoling, Småbørn/førskole, Overgange og Forældre/familie.

De udvidede læringsmål

Vejledningen er baseret på "De udvidede læringsmål" - en metodisk tilgang med specifikke læringsmål og indsatser for børn og unge med synsnedsættelse.

De udvidede læringsmål understøtter deltagelse i og inkludering under de almene mål i dagtilbud og skole, og har fokus på specifikke praktiske kompetenserende færdigheder, psykosociale forhold, sansning og motorik m.m.

Opnåelsen af disse udvidede læringsmål er en forudsætning for barnets udvikling, trivsel, leg, læring

og forståelse af den kontekst barnet indgår i under skiftende aktiviteter og fællesskaber.

Formål

Vejledningen giver viden, inspiration og handlingsanvisende råd til det pædagogiske arbejde med børn med synsnedsættelse, og formidler viden om god praksis tæt på dagtilbuddets og de fagprofessionelles hverdag og tilgange til pædagogik, didaktik, undervisning og læring. Vejledningen er et supplement til den specialrådgivning, der ydes på synsområdet af lokale synskonsulenter og det landsdækkende tilbud Synscenter Refsnæs.

Den primære målgruppe er ansvarlige institutionsledelser og fagprofessionelle i de dagtilbud, som møder børn med synsnedsættelse.

Forekomsten af børn med synsnedsættelse er relativt lav, og det er derfor sjældent, at institutioner og fagprofessionelle møder børn med synsnedsættelse

Model De Udvidede Læringsmål

se. Ingen institution eller fagprofessionelle kan derfor forventes at have en forhåndsviden om, hvad en synsnedsættelse er og betyder i relation til barnets udvikling, leg, læring, deltagelse og inklusion under institutionens rammer, aktiviteter og mål.

Med vejledningen tilbyder vi dig viden og inspiration til det pædagogiske arbejde for børn med synsnedsættelse. Vi håber, du finder brugbar viden, som du kan omsætte til din praksis og dele med kollegaer. Det pædagogiske arbejde med barnet under de udvidede læringsmål giver mulighed for pædagogisk udviklingsarbejde og ny praksis i forhold til at styrke barnets livskvalitet og videre udvikling ved deltagelse i inkluderende børne- og læringsfællesskaber.

Vejledningen kan ses i sammenhæng med **Forløbsbeskrivelsen: Rehabilitering og undervisning af børn og unge med alvorlig synsnedsættelse**, som frit kan læses og downloades via **Social- og Boligstyrelsens hjemmeside**. Forløbsbeskrivelsen er Socialstyrelsens anbefalinger til tilrettelæggelsen af indsatserne for børn og unge med synsnedsættelse, bl.a. centrale faglige indsatser, organisering af indsatserne og samarbejdet mellem aktørerne omkring barnet.

1.1. Det 0-1 årige barn

En synsnedsættelse har stor indvirkning på barnets tidlige udvikling. Bevægelse, kognition, sprog og social interaktion er områder, der kræver særlig opmærksomhed og en indsats overfor børn med synsnedsættelse. I barnets første leveår spiller forældrene den største rolle i barnets udvikling. Som en del af den tidlige indsats er det væsentligt, at forældrene – ud over de synskompenserende færdigheder – også får hjælp, inspiration og støtte til at arbejde med de udvidede læringsmål i forhold til sociale kompetencer, Almindelig Daglig Levevis (ADL) og Orientering & Mobility (O&M) samt effektiv sansebrug og sund fritid.

Vejledningens handlingsanvisninger henvender sig primært til forældre med inspiration og vejledning til, hvordan I kan understøtte barnets udvikling.

Foto: Colourbox

2. Sorg og krise hos forældrene

Foto: Colourbox

Når synet er nedsat, udløses det tidlige forældre-barn samspil ikke altid naturligt, og den naturlige tilknytning kan hæmmes på grund af forældrenes mulige sorg og krise over barnets synsnedsættelse. For at bearbejde eventuel sorg i forhold til det at få et barn med en synsnedsættelse, er det vigtigt, at turde snakke om det og eventuelt tage kontakt til en fagperson, der kan hjælpe og støtte.

Synskonsulenten kan vejlede om dette og formidle relevante kontakter.

Læs mere om sorg, krise og mestring når man får et barn med synsnedsættelse i vejledningen overgange fra 0-17 år. En delpublikation i samme serie.

Læs mere om den sorg som kan ramme, når man får et barn med funktionsnedsættelse i disse bøger (kan lånes på biblioteket):

Den "forbudte" sorg – Om forventninger og sorg omkring det handicappede barn af Gurli Fyhr Jacob... tak fordi det blev dig – Tanker og digte om det at have et handicappet barn af Mai-Britt Vester Olsen.

3. Sociale kompetencer

Den manglende blikkontakt kan gøre forældre usikre i den tidlige relationsdannelse. Fokus på hvordan forældre kan opnå en god kontakt til deres barn, kræver en tidlig rådgivningsindsats. Barnet med synsnedsættelse har ofte atypiske måder at opnå kontakt på. Barnet kan eksempelvis være meget stille, fordi det lytter. Det kan dog betyde, at barnet ikke altid vækker forældrenes naturlige anerkendelse i samspillet mellem forældre-barn.

Barnet med en synsnedsættelse kan have anderledes måder at udtrykke sig på. Forskning viser, at barnet kan have mindre ansigtsmimik, hvilket influerer på kommunikationsmulighederne, idet ansigtsudtrykkene og afkodningen heraf er en del af det at lære tur-tagning. Øjenkontakt har en betydning for

det at føle forbindelse mellem to mennesker, samt at tage kontakt og fastholde kontakt. Det har betydning for det tidlige samspil og kommunikation på den måde, at forældrene får feedback via barnets øjenkontakt, hvilket hjælper dem med at tilpasse sig barnets behov for kontakt og samspil. Øjenkontakten er ligeledes afgørende i forhold til etableringen af fælles opmærksomhed. Det er dog vigtigt at nævne, at selvom barnet har en synsnedsættelse, kan man godt opnå denne tidlige og grundlæggende kontakt, hvis man som forældre har viden om og idéer til, hvad man kan gøre. For nogle forældre kan det virke enkelt, og de finder hurtigt ud af, hvad der virker for dem i relationen til deres barn, og for andre er der behov for vejledning og støtte af en synskonsulent og eventuelt andre fagpersoner.

3.1. Hvad kan forældre gøre for at understøtte det tidlige samspil, når man får et barn med synsnedsættelse

- Giv tid og ro til at være i samspilssituationen. Sluk for unødigt støj som TV, radio/musik, mobil mv.
- Vær helt tæt på barnet – ansigt til ansigt. Lad eventuelt dit barn mærke dit ansigt med sine hænder.
- Respondér på dit barns lyde ved at gentage og giv tid – imitation af lyde.
- Skab fysisk nærhed og kropskontakt så ofte som muligt f.eks. gennem bæresele og massage.
- Kompenser for det manglende syn ved at benytte fysisk kontakt så som berøring, kys og kram. Små børn med synsnedsættelse synes at have et særligt behov for kropskontakt, da det ikke kan se, hvor i rummet dets nære omsorgsgivere er.
- Vær opmærksom på barnets initiativer og giv barnet tid til at udtrykke sig på sin egen måde. Ofte er små børn med blindhed meget stille, fordi de lytter og orienterer sig via lydlig informationer. Stilhed betyder ikke nødvendigvis, at barnet er uinteressert eller keder sig i kontakten.
- Hav fælles opmærksomhed på aktiviteter, f.eks. ved at beskrive, det der sker – eller ved at barnet også kan mærke, at dine hænder undersøger f.eks. legetøj mm.

Få inspiration til leg og samvær med barnet i hæftet **Småbørn med synshandicap - Idéer til samvær, leg og oplevelser**, som frit kan læses og downloades via [Social- og Boligstyrelsens hjemmeside](#). Hæftet er udgivet af Videnscenter for Synshandicap.

Læs mere om udviklingen og samspil med børn med synsnedsættelse i disse bøger (kan lånes på biblioteket):

Vis mig hvad mine venner kan se: en udviklingshåndbog for forældre til blinde og svagsynede børn samt fagfolk af Patricia Sonksen.

Dialog med usædvanlige børn af Per Lorentzen

Grib og du kan begribe af Lilli Nielsen

4. Selvstændig levevis (ADL)

ADL står for almindelig daglig levevis, og knytter sig til alle de aktiviteter, der foregår i hverdagen. ADL for det 0-1 årige barn, er især alt det, som barnet skal lære for på sigt, at kunne klare sig selv og begå sig i verden på lige fod med fuldt seende børn. Det drejer sig om understøttelsen af barnets udvikling i forhold til eksempelvis leg og spisning mm.

At lære at blive selvstændig og kunne klare sig selv, starter allerede i det første leveår. Barnet må opleve sig selv som et selvstændigt individ, der selv kan tage initiativ, og som har indflydelse på

omverdenen. For et barn med nedsat syn er det vanskeligt eller umuligt at imitere andre ved hjælp af synet. Man kan let komme til at kompensere for barnet i ønsket om at hjælpe det, hvorved man kan fratage barnet en erfaring. Med gode færdigheder i ADL udvikles et positivt selvbillede, en oplevelse af mestring, motoriske færdigheder og begrebsforståelse. Dette understøtter barnets muligheder senere, for deltagelse i sammenhænge med andre børn – herunder leg.

4.1. Hvad kan forældre gøre for at understøtte barnets tidlige ADL udvikling

- Vær opmærksom på barnets sigen til- og fra i forbindelse med spisning. Forbered eksempelvis barnet på det, der skal ske ved at lade det røre ved brystet/flasken. Hvis barnet vender hovedet fra eller giver brokkelyd, kan det være et tegn på, at det siger fra.
- Lav lyd på tingene omkring barnet og fortæl, hvad der foregår.
- Støt barnet i at holde flasken, når du har det på armen. Lad barnet have en ske i hånden, når du mader det, lad det få fingrene i den mad, det spiser, lær barnet at løfte numsen selv ved bleskift, at hive strømper af, tørre sig selv om munden, at tage hue og hagesmæk af.
- Hav faste rutiner omkring de daglige aktiviteter for at skabe forudsigelighed og tryghed.
- Lad barnet være med i dine aktiviteter i hjemmet. Dette kan eksempelvis være: at sidde på skødet når du spiser, være med i badet, mærke på tandbørsten når du børster tænder og ligge på køkkenbordet, når du skræller kartofler. Inddrag gradvis barnet i de forskellige aktiviteter, som det udvikler sig.
- Lad barnet røre og lege med hverdagsting fra køkkenet, badeværelset, stuen mv.

Få inspiration til ADL træning og aktiviteter med barnet i Synscenter Refsnæs' udgivelser, som frit kan læses og downloades via [Synscenter Refsnæs hjemmeside](#):

ADL-træning på de tidligste trin ADL og børn med synshandicap

Læs mere om at understøtte barnets selvstændighed i bogen **Robuste børn – giv dit barn ansvar, livsmod og tiltro til sig selv** af Per S. Jørgensen (kan lånes på biblioteket)

5. Orientering og Mobility (O&M)

Orientering og Mobility handler om at lære at orientere sig og færdes i det fysiske rum. Barnet må føle sig tryk, så det får lyst til at undersøge og bevæge sig ud i rummet.

O&M begynder længe før, at barnet kan forflytte sig på egen hånd. Barnet med synsnedsættelse skal lære at bruge de andre sanser. Læs mere i afsnittet effektiv sansebrug. For på sigt at kunne lære at færdes, må barnet udvikle sig motorisk, lære begreber om omverdenen og det skal lære at få kendskab til dets egen krop og placering i rummet.

Privatfoto.

5.1. Hvad kan forældre gøre for at understøtte barnets udvikling af rumforståelse, initiativ og aktiv deltagelse

- Indret små overskuelige og afgrænsede legemiljøer som inviterer til aktivitet og deltagelse.
- Hæng legetøj op i bukseelastik, så barnet kan få fat i legetøjet med hænderne. Når tingene har faste pladser, giver det mulighed for gentagelse og erfaring, hvorved barnet oplever at have indflydelse på omverdenen.
- Hæng "kendemærker" op ved barnets seng, barnevogn, pusleplads og legeareal. Et kendemærke kan være en gul bamse, en rangle eller blot andet legetøj, som dit barn vil kunne lære at genkende med syns-, høre – og følesans.
- Stimulér barnets hørelse med retningsgivende lydlegetøj, som aktiveres, når barnet skubber til det. Eksempelvis bjælder, rangler der kan spille mv.
- Lav/skab lyd ved at banke på det sted, hvor barnet skal søge hen, eksempelvis på bordet, på sengen, ved puslebordet osv.

Læs mere i Synscenter Refsnæs' udgivelse **Rummet og jeg'et**, som frit kan læses og downloades via [Synscenter Refsnæs hjemmeside](#).

6. Sund fritid

Der er ikke som sådan tale om et fritidsliv for 0-1 årige børn, men mange går alligevel til f.eks. babysvømning, babysalmesang, babyrytmik el.lign. Disse er også sanseoplevelser, som et småbarn med synsnedsættelse kan deltage i, men der kan være et behov for særlig tilrettelæggelse.

- Det kan være en rigtig god idé at tage i svømmehallen nogle gange inden opstart, så barnet kan vænne sig til omgivelserne, vandet, lydene osv. Vælg et tidspunkt, hvor der ikke er mange andre. Det kan tage tid for alle børn at vænne sig til en ny aktivitet, men barnet med synsnedsættelse har brug for ekstra tid, ro og gentagelser.
- Det samme gør sig gældende for babysalmesang og andre aktiviteter. Det kan tage tid at vænne sig til omgivelser, lyde osv.
- Det er sandsynligt, at barnet med synsnedsættelse udtrættes hurtigere end de andre børn, og barnet kan have et udtalt behov for at være helt tæt med sin voksen, fordi det er trykkest.
- Mærk efter om dit barn kan overskue og er tryk i aktiviteten, eller om det måske skal være ældre, før det starter.
- Forsøg generelt at inddrage og medtage barnet i familiens fritidsaktiviteter.

Foto: Colourbox

7. Effektiv sansebrug

Når vi er i verden, bliver vores sanser hele tiden udfordret og stimuleret af de sociale og fysiske omgivelser. De sansemæssige informationer lagres i kroppen som en erfaring, og det bliver vores forståelse af verden. Vi tolker, opfatter og husker sansestimuli, også kaldet perception. Perception er den betydning som hjernen tillægger sanseinformationerne.

Et barn registrerer, sorterer, bearbejder og organiserer konstant alle sanseinput fra kroppen og fra omgivelserne. Barnet bruger ca. de første 7-8 år på organisering af sanseoplevelser i nervesystemet og at udvikle sanseintegrationen. Har barnet et velintegreret sansesystem, reagerer det målrettet og passende på de sanseindtryk, det modtager. Hvis ikke sanseindtrykkene er velintegrerede kan barnet evt. overreagere eller underreagere på sansestimuli. Ved over- og underreaktion på sansestimuli kan det ses på barnets adfærd. Barnet kan f.eks. ikke lide at få hovedet nedad, bliver bange ved høje lyde, bliver vred ved berøring, kan være kræsen og ikke lide forskellige konsistenser eller lugte, er klodsede, rører ved alting/mennesker, bevæger sig eller rokker ofte.

Børn med synsnedsættelse kan komme til at virke mere bange/sansesarte eller mere urolige/opsøgende i deres adfærd end andre børn, bl.a. fordi barnet ikke kan tjekke, hvor lyden kommer fra med synet, eller hvem/hvad der uventet rørte det. Hos børn med synsnedsættelse opleves det ofte, at det tager længere tid at oparbejde et sensorisk erfaringsgrundlag. Alle sensoriske systemer er afhængige af stimulering for at udvikle sig. Hvis barnet mangler stimulation eller får for store udfordringer, kan det påvirke barnets udvikling i forhold til brug af sanser. Uden at ville det, kan den voksne komme til at hæmme den sensoriske og motoriske udvikling, fordi barnet bliver tilbudt for meget eller måske for lidt hjælp.

Hvis barnet ikke lærer af sine erfaringer over tid eller hvis du er bekymret for barnets grov- eller finmotoriske udvikling, er det væsentligt, at du kontakter barnets synskonsulent. Synskonsulenten kan foretage en vurdering af barnet og eventuelt indstille til en udredning af barnets sansemotoriske, fin- og grovmotoriske udvikling på Synscenter Refsnæs

Privatfoto.

med henblik på, at udarbejde en videre forløbsstrategi for barnet.

Barnet skal fra fødslen stimuleres via alle sine sanser, så det kan lære at organisere og fortolke sanseindtrykkene fra kroppen og omgivelserne. Barnet med synsnedsættelse har behov for masser af konkrete oplevelser, hvor barnet kan se, røre, lugte, smage, lytte og bevæge sig. Alle aktiviteter og sansestimuli skal i alle sammenhænge indrettes og tilpasses det enkelte barn. Tid, ro, gentagelser og fordybelse spiller en væsentlig rolle for forståelse og læring.

7.1. Synssansen (visuelle sans)

Synet udvikler sig i tæt kontakt med den voksne. I starten stimuleres synet via øjenkontakten, hvis muligt, og efterhånden styrkes synet mere, når barnet tilbydes at røre ved og undersøge omgivelserne. Langt de fleste børn med synsnedsættelse har en synsrest, som kan stimuleres og udvikles. For optimal synsstimulering er det nødvendigt, at den lokale synskonsulent først udreder/kortlægger barnets funktionelle syn.

Foto: Synscenter Refsnæs

7.1.1. Hvad kan man som forældre gøre for at stimulere synet og udnyttelse af synsrest

- Vær tæt på barnet så det kan se dit ansigt. Lav små imitationslege og benyt punktllys/direkte lys på dit ansigt.
- Generelle idéer til synsstimulering kan være brug af: lys, spejle, blanke og skinnende/reflekterende materialer, legetøj i enkle og klare farver, sort/hvid mønstre og materialer mv.
- Vær opmærksom på, hvornår dit barn udviser synsinteresse og læg mærke til, om barnet har farvepræferencer eller favoritlegetøj.
- Bevæg objekterne/legetøjet, så barnet bliver opmærksom på at det er tilstede.
- Leg med lommelygter, lavalamper, boblerør.
- Kig i bøger og billeder med tydelige og enkle motiver med gode kontraster.
- Vær opmærksom på om barnet overstimuleres af for mange synsindtryk ad gangen. Når barnet kigger væk, eller evt. græder, har det brug for en pause. At bruge sit syn er udtrættende.

7.2. Høresansen (auditive sans)

Hørelsen er næstefter synet vores vigtigste fjernsans. Med hørelsen er vi i stand til at afstandsbedømme og retningsangive og dermed lokalisere lydskilder. Hvis barnet med synsnedsættelse skal kunne udnytte lydindtrykkene effektivt, kræver det opmærksomhed, og at der ikke er forstyrrende baggrundsstøj. Formålet er, at barnet med tiden lærer at tolke og forstå lydens mening.

7.2.1. Hvad kan man som forældre gøre for at stimulere høresansen

- Sig tydeligt barnets navn, når det gælder ham/hende.
- Giv god tid og vent på at barnet reagerer.
- Vær opmærksom på hvad barnet lytter til, og forklar lyden for barnet, så barnet opbygger en begrebsforståelse for lyden.
- Sæt ord på de lyde der er i omgivelserne, opvaskemaskinen kører, vinden blæser i træerne, bilen der kører på vejen.
- Lav lyd på de ting som du ønsker, barnet skal rette sin opmærksomhed på - med tiden skal barnet lære at vende ansigtet mod lyd.
- Vær opmærksom på at ikke alle lyde er anvendelige eller behagelige for barnet. Børn

med nedsat syn er ofte auditive og generelt opmærksomme på lyd.

- Benyt lyd og lydkilder til at motivere barnet til at række ud og bevæge sig.
- Lær barnet at bruge lyd til træning af den adaptive respons. Adaptiv respons er, når man reagerer hensigtsmæssigt i en give situation.
- Vær opmærksom på, at det ikke er alle aktiviteter i omgivelserne der giver en lyd, hvorfor barnet kan gå glip af vigtige informationer.
- Leg med rasleæg, fingerdukker med klokker, opsæt vindklokker/vindspil.
- Spille på instrumenter eller slå på gryder og pander.
- Vær opmærksom på om barnet overreagerer på lyde og evt. bliver forskrækket/bange. Fortæl altid barnet hvad du gør, så det er forberedt på de lyde, der kommer, som f.eks. støvsugeren, blender osv.

7.3. Føle-/berøringssansen (taktile sans)

Føle-/berøringssansen sidder i huden over hele kroppen og registrerer berøring, tryk, temperatur, bevægelse mv. Kropskontakt mellem barn og forældre er vigtig for udviklingen af hjernen, barnets psykiske og fysiske velbefindende og tilknytningen mellem barn og forældre. Dette gælder uanset synsdiagnose eller graden af synsnedsættelse.

Børn skal kunne undersøge, tolke og skelne, hvad det rører ved og de skal kunne mærke, når noget er ubehageligt og smertefuldt. Hos barnet med synsnedsættelse skal der være en særlig opmærksomhed på at stimulere denne sans, da de i højere grad kompenserer for det nedsatte syn med føle-/berøringssansen.

Særlig tidlig fokus på barnets finmotoriske udvikling omkring hånd – og fingermotorik har stor betydning for barnets taktile opmærksomhed. Præsenter barnet for forskellige overflader, materialer, temperaturer og strukturer, så barnet lærer af skelne mellem forskellige detaljer, hvilket er en forudsætning for at begå sig senere hen i livet.

Privatfoto.

7.3.1. Hvad kan man som forældre gøre for at stimulere følesansen

- Det lille barn har behov for rolige og kærlige berøringer for at kunne udvikle evnen til at kunne mærke sig selv.
- Følesansen er mest koncentreret i håndflader, på fødder og omkring munden. Gør det muligt for barnet at blive rørt her med forskellige strukturer, temperaturer, lette og faste tryk, vådt/tørt osv.
- Præsenter barnet for svampe og vaskeklude i forskellige strukturer i badet. Tør barnet i håndklæder med forskellige hård/blødheder.
- Babymassage – hud mod hud og uden på tøjet med bolde.
- Læg legetøj/ting, med forskellige strukturer, helt hen til barnets hånd, så det kun berører hånden, hvorefter barnet selv kan gribe ud efter det og tage fat.
- Begynd tidligt at understøtte begrebsforståelsen ved at fortælle barnet hvad du gør, og hvad det rører ved.
- Røre, lugte og smage ved forskellige fødevarer med forskellige konsistenser, så snart barnet kan være med i et måltid. Børn som konstant og tidligt er blevet introduceret til forskellige sanseoplevelser i de daglige aktiviteter, f.eks. leg med mad, rørt forskellige strukturer igennem leg både udendørs/indendørs, i badet osv. har større succes ved måltiderne.
- Vær opmærksom på barnets respons ved berøring - dette gælder især hvis barnet forsøger at sige fra. Et barns oplevelse af sansepåvirkning og følsomheden overfor påvirkninger kan variere i forskellige situationer gennem en dag. Reaktionen kan se forskellige ud og kan være tegn på for meget stimulation.

7.4. Smag- og lugtesansen

Smag- og lugtesansen er ofte overset, når vi har med børn med nedsat syn at gøre. Børn med en alvorlig synsnedsættelse er ofte mere opmærksomme på smags- og lugtesansen. De registrerer måske dufte i rummet, som vi andre ikke bemærker, eller får sat ord på. Det kan være svært med ord at beskrive en smag eller en duft, især hvis den ikke umiddelbart relaterer til noget, man kender. Lugtesansen kan trække dybe erindringsspor, og en bestemt duft eller lugt kan øjeblikkelig medføre erindringsbilleder. Ligeledes kan smagssansen vække minder på både godt og ondt og sammen med lugtesansen har den indflydelse på spiseudviklingen.

7.4.1. Hvad skal man som forældre være opmærksomme på i forhold til smag- og lugtesansen

- Vær opmærksom på, at f.eks. duften af hospital kan gøre barnet angst eller ked af det på grund af tidligere oplevelser.
- Stærke dufte kan være ubehageligt for barnet.
- Lugtesansen bruges hos nogle børn med synsnedsættelse til at genkende personer og steder.
- Lad barnet dufte til blomster, krydderurter m.m.
- Det er vigtigt, at børn med synsnedsættelse får tilbudt de samme smagsoplevelser som andre børn og på samme tidspunkt i barnets liv.
- Det er vigtigt, at sætte ord på den mad barnet får at spise, og at anrette maden på tallerkenen, så barnet på den måde har mulighed for at vælge og sortere.
- Børn med stærk synsnedsættelse/blindhed kan være længere tid om at komme fra pure/mos til klumpet mad, og der kan komme mindre variation i deres mad. Børn som konstant og tidligt er blevet introduceret til forskellige sanseoplevelser i de daglige aktiviteter, f.eks. leg med mad, rørt forskellige strukturer igennem leg både udendørs/indendørs, i badet osv. har større succes ved måltiderne.

8. Den motoriske udvikling 0-1(1½) årige

I det første til halvanden år af barnets liv sker der en stor udvikling i barnets motorik. Med motorik menes evnen til at reagere kropsligt på de sanseindtryk, hjernen modtager og at tilegne sig færdigheder, der har med bevægelse at gøre. Men når man taler om børns motoriske udvikling, må man se på hele det sansemotoriske område. Sanser og motorik er et samspil mellem krop og hjerne og er uadskillelige.

I den motoriske udvikling er der tale om tre grundlæggende sanseområder: Vestibulærsansen (balance), proprioceptive sans(muskel/led) og taktile sans (følesans). Samarbejdet mellem muskel/led- og balancesansen gør barnet i stand til at være oprejst mod tyngden og holde balancen, mærke ændringer i bevægelser/kropsstillinger, opnå kropslig kontrol, tilpasse sine kræfter og udføre præcise bevægelser. Sammen med følesansen gør muskel/led og balancesansen det muligt for barnet at undersøge genstande og omgivelser. Derudover samarbejder syn, muskel/led- og balancesansen og gør, at barnet kan styre øjets bevægelser og holde synsbilledet i ro, så det kan fokusere og følge genstande. At have hovedhold/kontrol er en vigtig forudsætning, når man skal se.

Synet har en central rolle i barnets motoriske udvikling, da synet bl.a. er en af de sanser, der motiverer, igangsætter bevægelser og er med til at styre balancen. Tidlig sansemotorisk stimulation er vigtigt for alle børn, men hos børn med synsnedsættelse er det særligt vigtigt, da de i højere grad end andre børn er nødt til at kompensere med alle deres øvrige sanser inklusiv balance- og muskel/ledsansen. Tidlig stimulation af kroppen hjælper barnet senere i dets udvikling, både motorisk, kognitivt og intellektuelt.

Hos børn med en synsnedsættelse er der nogle fælles punkter, som man skal være særlig opmærksom på ved den motoriske udvikling:

- Gentagelser og tid er to vigtige faktorer, når barnet øver sig og udvikler sig motorisk.
 - For seende børn foregår skift fra én position til en anden, som en naturlig del af udviklingen, fordi de imiterer, hvad andre gør. Barnet med synsnedsættelse har brug for både fysisk og verbal guidning til dette.
 - Manglende bevægemuligheder giver begrænsede sanseindtryk til hjernen og hæmmer dermed barnets udvikling. Barnet med synsnedsættelse har brug for trygge og sikre rammer til bevægelse og udforskning af omgivelserne.
- Barnet med synsnedsættelse kan være mindre aktivt motorisk, da synet er med til at motivere barnet til f.eks. at række ud, rulle, løfte hoved m.m.

8.1. Grovmotorik

Alle børn udvikler sig motorisk i forskelligt tempo, men der er dog en rækkefølge af bevægelser, som oftest ses: hovedløft, trille, krybe, kravle, sidde, stå og gå - også kaldet milepæle. For nogle børn med stærkt nedsat syn eller blindhed kan man forvente, at udviklingen af milepælene sker i et langsommere tempo end hos andre børn.

8.1.1. Hvad kan man som forældre gøre for at støtte barnet i den grovmotoriske udvikling

Stimulering af muskel/led- og balancesansen;

Tidlig stimulation af balance-, muskel/led og følesansen er vigtigt, da disse sanser er vigtige for udviklingen af kropsfornemmelse, kropsbevidsthed og kropslig/motorisk kontrol.

- Vug, gyng, snurre eller sving barnet i din favn, i en gyngel eller i et lagen.
- Dans og tuml med barnet, som passer til barnets alder og udvikling. Bevæg barnet så hovedet kommer i lodret og vandret stilling, både opad og nedad.
- Babymassage.
- Lav krydsbevægelser med barnet ved at bevæge modsatte hånd og fod ind foran kroppen, så de mødes. Børn er ret fleksible, så fødderne kan også føres op til modsatte skulder eller kryds armene ind foran barnets krop, som om de giver sig selv et stort kram.
- Sanglege hvor kroppen involveres, brug de samme 2-3 sange indtil barnet har lært dem at kende.
- Slå kolbøtter og trille.

Maveliggende

Læg ofte barnet på maven fra de er helt små - hellere flere korte intervaller end slet ikke. At ligge på maven styrker musklerne på kroppens bagside, som er nødvendige for at udvikle hovedhold og for at barnet senere kan trille, sidde, krybe og kravle.

Samtidig stimulerer det barnets føle-, balance- og muskel/ledsans.

Nogle børn er ikke glade for at ligge på maven og har brug for hjælp. Børn med synsnedsettelse kan i nogle tilfælde finde det særligt svært, da de ikke motiveres af synet, de skal derfor motiveres ekstra.

- Bær barnet maveliggende på din arm, når du går med det.
- Læg barnet på din mave eller bryst, når du ligger/sidder ned og kom med lyde, så barnet får lyst til at løfte hovedet.
- Læg dig foran dit maveliggende barn, så dit ansigt og din stemme motiverer barnet til at kigge eller lytte til dig.
- Læg en pude, et sammenrullet håndklæde eller kile under barnets brystkasse, brug evt. en træningsbold.
- Lad barnet ligge på maven på tværs af dit ene ben, når du sidder på gulvet eller andre steder.
- Læg dig på ryggen på gulvet med bukkede knæ, og hav barnet maveliggende på dine skinneben, og lav sjov og bevægelse.
- Motiver med lyd, lys eller legetøj der er spændende at røre ved – så barnet bliver nysgerrigt og aktivt.

At sidde

Du gør dit barn en tjeneste ved at have tålmodighed på dets vegne og vente til det er klar til at sidde uden støtte. Denne udvikling understøttes bedst ved leg og bevægelse på maven. Børn med nedsat syn/blindhed kan dog have brug for at blive støttet i deres siddestilling, da barnet kan have sværere ved at holde balancen og stabilisere sig. Når barnet sidder, skal der være en ordentlig understøttelsesflade under barnets lår og fødder, også når det kommer op at sidde med ved bordet. Dette gør det lettere for barnet at holde balancen og række ud efter noget eller bevæge hovedet.

- Sidde på skødet.

- Ride ranke-lege på skødet, hvor barnet også får lov til skiftevis at ride hurtigt og langsomt og hvis barnet synes det er sjovt lade det falde mellem den voksnes ben eller ud til siden.
- Sidde på et stabilt underlag – ikke madrasser.
- Hvis barnet skal støttes, så støt det omkring bækkenet. På denne måde har barnet mulighed for at sidde mest hensigtsmæssig.
- Mulighed for vekslen mellem forskellige siddestillinger f.eks. at sidde med fødderne ind mod hinanden, langsiddende, skrædderstilling, havfruestilling med det ene ben foran kroppen og det andet bagud.
- Undgå w-stilling, da barnet vrider i leddene i hofte, knæ og fødder.
- Sæt barnet på en terapibold, og støt omkring hofterne. Prøv at sætte gang i bolden, så barnet "hopper" op og ned og føres ud til siderne.
- Sørg for at omgivelserne er indrettet, så barnet har et trygt sted at eksperimentere med at kravle.

At kravle

Børn med nedsat syn/blindhed kan være længere tid om at komme i gang med at krybe og kravle, da de ikke har synet til at motivere til bevægelse.

- Sørg altid for at der er spændende ting inden for barnets rækkevidde, f.eks. ting med lys og lyd, og husk, at voksne, især forældre, ofte er det mest spændende for barnet.
- Lad barnet ligge på maven hen over dit ene lår, en fast pude eller bold. Støt knæhaserne så barnet ligger med knæ og hofter bøjede. Jo mere barnet prøver at rejse sig op på knæene – jo mere vægtbæring får det på hofter og knæ, hvilket er med til at forberede til at komme op at stå.
- Krybe og kravle – i maveliggende position støt skiftevis barnets fødder, så det kan sætte fra mod dine hænder. Guid barnet ind i kravlestilling, når det er parat til det.

8.2. Finmotorik

Den grovmotoriske udvikling er grundlæggende for hånden finmotoriske udvikling. Den maveliggende stilling, hvor barnet støtter og får vægtbæring på sine hænder, arme og skuldre, er grundlaget for skulderstabilitet og dermed for den finmotoriske udvikling. At gribe om ting gør det lille barn i stand til at danne sammenhænge mellem oplevelser på andre sansedområder. Synet er en inspirator for hele denne udvikling, og med nedsat syn eller blindhed skal der være særlig opmærksomhed og indsats. I den tidlige udvikling lægges fokus på bevidst griben og fingerkræfter. Det bliver meningsfuldt at bruge hænderne, kropsbevidstheden øges og jeg-identiteten bliver større, når dit barn kan være med. De fleste børn er ofte meget opmærksomme og nysgerrige med hænderne. Det er derfor vigtigt, at den taktile sans inkorporeres i dagligdagens aktiviteter og lege.

8.2.1. Hvad kan man som forældre gøre for at stimulere barnets finmotorik

- Hånd-til-hånd lege: Hold let om barnets hænder og hjælp det til at samle og holde i sine egne fingre, holde om genstand og skifte genstand mellem hænder. Leg også hånd-til-fod lege og fod-til-mund lege.
- Hånd-til-mund lege: Hold let om barnets hænder og støt det til at føre hænder til mund og ansigt og senere genstand til mund.
- Støt dit barn i at være med til at tage strømper af, rykke hue af hovedet, tage hagesmækken af osv.
- Lad dit barn være med til at holde vaskekluden og vaske maven i badet, holde om sutteflasken, tørre sig om munden osv.
- Leg imitationslege som styrker finmotorikken: Klappe-kage, kramme papir sammen, spille på mund osv.
- Tilbyd legetøj som barnet kan puffe og skubbe til, gribe – holde fast og senere slippe bevidst, hive – trække og ryste, finde huller som fingrene kan puttes i:
 - Små stofposer med forskelligt indhold f.eks. ris, bjælder, klodser osv.
 - Føletæpper med påsyede legesager som kan mærkes på, skubbes til og trækkes
 - Reflekterende materialer som uro f.eks. julepynt med glimmer, små spejle.
 - Gribevenlige forskellige rangler f.eks. blød, ru, glat, tung, firkantet/rund osv.
 - Legesager som kan skilles ad og samles igen.
- Lav aktiviteter som styrker brug af pegefingre og pincetgreb:
 - Ting med små huller i f.eks. bolde, puttekasse.
 - Kop med noget spiseligt, som skal 'fiskes' op.
- Når barnet begynder at spise grød el. lign. tilbyd det hurtigst muligt en ske, som barnet kan sidde med. Jo før barnet får skeen i hånden, jo hurtigere får barnet kendskab til redskabet.

Find inspiration til leg og til sansestimulering i disse udgivelser: **Lege og aktiviteter - der styrker blinde småbørns fingerkræfter**, som frit kan læses og downloades via [Synscenter Refsnæs hjemmeside](#). **Leg med din baby 0-12 måneder** af Lone Spliid & Mette Vainer Wegloop (kan lånes på biblioteket). **Småbørn med synshandicap - Idéer til samvær, leg og oplevelser**, som frit kan læses og downloades via [Social- og Boligstyrelsens hjemmeside](#). **Grib og du kan begribe** af Lilli Nielsen (kan lånes på biblioteket). **Udviklingsbilleder. Barnets udvikling fra 0-10 år** af Jørgen Lyhne (kan lånes på biblioteket).

9. Referencer

Adelgaard TB (2018). **Situationsbestemt motivation. En kvalitativ undersøgelse af motivationsfaktorer og deltagelse hos børn med alvorlig synsnedsættelse i alderen 3 til 6 år i forbindelse med planlagte pædagogiske aktiviteter i dagtilbud.** Speciale i pædagogik. Odense: Syddansk Universitet, Humanistisk Fakultet.

Allman C.B., Lewis S. & Spungin S.J. (eds.). (2014). **ECC Essentials. Teaching the Expanded Core Curriculum to Students with Visual Impairments.** New York, N.Y.: AFB Press, American Foundation for the blind.

Bengtsson S., Mateu N.C. & Høst A. (2010). **Blinde børn – integration eller isolation? Blinde børns trivsel og vilkår i hjemmet, fritiden og skolen.** Kbh.: SFI.

Bjørnholt H. (2005). **Småbørn med synshandicap - Idéer til samvær, leg og oplevelser.** Hellerup: Videnscenter for Synshandicap.

Chen D. (ed.) (2014). **Essential elements in early intervention: visual impairment and multiple disabilities, 2. ed.** New York, N.Y.: AFB Press, American Foundation for the blind.

Corneliussen B. & Skjærseth T. (2019). **Små blinde barn og lek med seende, pædagogens rolle.** Holmestrand: Statped.

Dyssegaard C.B. & Larsen M.S. (2013). **Viden om inklusion.** Kbh.: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning. Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.

Forløbsbeskrivelse: Rehabilitering og undervisning af børn og unge med alvorlig synsnedsættelse 0-18 år. 2. udg. (2020). Odense: Socialstyrelsen.

Fyhr, G. (2002). **Den "forbudte" sorg – Om forventninger og sorg omkring det handicappede barn, 2. udg.** Kbh.: Komiteen for Sundhedsoplysning.

Greeley J.C. & McCall M.D. (2018). **Teaching Life Differently: The Expanded Core Curriculum for Babies and Young Children with Visual Impairment.** Watertown, Mass.: Perkins School for the Blind.

Hasselström J. (u. år). **Jeg skriver med prikker. Tidlig stimulering af blinde småbørns interesse for bogstaver, ord og betydning.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Hou Olsen G. (red.) (2005). **Leg med din baby : 0-12 måneder.** Kbh.: Politiken.

Husby S.I. et al. (1992). **Mobility som metode til at forebygge passivitet hos blindfødte børn.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Jeremiassen R. (2013). **Å se ved bevægelse.** Holmestrand: Statped.

Junefelt K. (1987) **Blindness and Child-Adjusted Communication. Doctoral thesis.** Stockholm: Stockholm University, Faculty of Humanities, Department of Scandinavian Languages.

Klingenberg O. et al. (2015). **Kunnskapsoversikt over forskningsfunn om læring hos barn og unge med synshemming.** Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS (Statped).

Kreuter L. (2008). **Lege og aktiviteter - der styrker blinde småbørns fingerkræfter.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Kreuter L.H. (2010). **Mobility med blinde småbørn - Metoder og inspiration.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Kreuter L.H. (2014). **Mobilitystokke og blinde småbørn.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Lorentzen P. (2010). **Dialog med usædvanlige børn.** Århus: Materialecentret.

Lyhne J. & Langhoff Nielsen A.M. (2017). **Udviklingsbilleder : barnets udvikling fra 0-10 år.** Kbh.: Dansk Psykologisk Forlag.

Lyk-Jensen S.V. et al. (2008). **Mestring blandt forældre til børn med handicap. Evaluering af effektivt, økonomi og implementering af mestringprogrammet.** Kbh.: VIVE.

Med kniv og gaffel – om at spise, når man har en synsnedsættelse. Gode råd og teknikker til at spise og overskue bordet (u. år). Hellerup: IBOS, Institutet for blinde og svagsynede.

Minke M. (2008). **At læse sammen med børn.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Nielsen L. (1994). **Grib og du kan begribe, 2. red. udg.** Kbh.: SIKON.

Nielsen L. (red.) (1991). **Rummet og jeg'et.** Kbh.: SIKON.

Nissen C. (2018). **Sansemotorik og samspil - Forstå børn der er svære at forstå.** kbh.: Dansk Psykologisk Forlag.

Ourø Hansen L. (2008). **Børn med synshandicap i daginstitution.** Kalundborg. Synscenter Refsnæs.

Ourø Hansen L. (2008). **Leg og børn med synshandicap.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Paarup L. (2006). **Leg med dit barn - 1-8 år.** Kbh.: Politikens Forlag.

Pedersen J. (2000). **ADL og børn med synshandicap.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Pedersen J. (1998). **ADL. Personlig hygiejne, af- og påklædning** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Pedersen J. (2015). **ADL-træning på de tidligste trin.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Pedersen J. (2008). **Sådan kan du påvirke børns sociale leg.** Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Petersen A. (2019). **Opstart i dagtilbud.** Podcast. Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Pladsen K. & Solevåg I. (1995). **Barn og unge som er svaksynte. Håndbok for PP-tjenesten.** Oslo: Statped.

Punktskriftguide. Vejledning og anbefalinger vedrørende punktskriftindlæring hos børn og unge med alvorlig synsnedsættelse (2019). Kalundborg: Synscenter Refsnæs.

Sonksen P. (1994). **Vis mig hvad mine venner kan se : en udviklingshåndbog for forældre til blinde og svagsynede børn samt fagfolk.** Glostrup: Københavns Amts Sygehus i Glostrup.

Spliid L. & Wegloop M.V. (2016). **Leg med din baby - 0-12 måneder.** Kbh.: Politikens Forlag.

Sådan styrker du dit barns motorik gennem leg. Fra baby til skolebarn - så nemt kan det blive [2014](u. sted): Børn i balance. Lokaliseret 15. juni

2020 på: <https://www.boernibalance.dk/saadan-styrker-du-dit-barns-motorik-gennem-leg.pdf>

Vejledning vedr. lys og belysning. Til brug for fagprofessionelle, som vejleder børn og unge med synsnedsættelse samt børn og unge med synsnedsættelse og yderligere funktionsnedsættelser, 2. udg. (2020). Herning: DTHS, Danske Tale- Høre- og Synsinstitutioner, Vidensforum for Lys og Belysning.

Vester Olsen M. (2012). **Jakob - tak fordi det blev dig : tanker og digte om det at have et handicappet barn.** Odense: Odense Kommune, Specialrådgivningen for småbørn.

Vognsen M.L. (2017). **Leg & balance - Intelligente bevægelseslege for børn 0-18 mdr.** Kbh.: Gyldendal.

Vollan A. & Hollakleiv M. (1998). **Sosial inkludering med fokus på leik – Leik og sosial inkludering i barnehage, hjem, skole og fritid. Synspunkt 13(2): 28-39.**

Winterø K. (red.) (2012). **12 måder at lægge dit barn på maven på - så der bliver sjovt og spændende for din baby.** Nyborg: Minimotion.

10. Begrebsdefinitioner

Definition af centrale begreber anvendt i vejledningen.

Kilder: Socialstyrelsens Forløbsbeskrivelse for børn og unge med alvorlig synsnedsættelse, Socialebegreber.dk, Lex.dk, IBOS.dk, Dansk Blindesamfund samt begreber defineret på baggrund i faglitteratur på synsområdet.

Blindhed: Manglende eller stærkt nedsat syn. En person, der ikke kan orientere sig ved synets hjælp, er blind. Det samme er tilfældet, når en person har svært ved at kommunikere pga. synsnedsættelse, da informationer imellem mennesker overvejende formidles via synsindtryk.

I Danmark er definitionen på blindhed, at skelnevnen eller synsstyrken er nedsat til 1/10 af det normale eller mindre; dette udtrykkes i synsbrøken 6/60 eller i decimaltal 0,1. Dette kaldes social blindhed og medfører f.eks., at man ikke er i stand til at genkende personer selv på kort afstand, og ikke kan læse almindelig skrift uden anvendelse af forstørrelseshjælpemidler. Blindhed kan også alene bestå i delvis bortfald af synsfeltet (sidesynet), således at der kun er bevaret en synsvinkel på ganske få grader (kikkertsyn).

DTHS: Forum for Danske Tale-, Høre- og Synsinstitutioner.

DTHS er en landsdækkende sammenslutning for ledere af institutioner, der arbejder med rehabilitering af borgere med tale- høre- og synsproblemer. Gennem DTHS aftales og vedligeholdes et fagligt netværk på området, med henblik på at sikre en fortsat vidensudvikling og udvikling af metoder i arbejdet med rehabilitering af borgere med tale- høre- og synsproblemer.

Hjælpemidler: Hjælpemidler afhjælper delvist eller helt en nedsat funktionsevne og gør dermed personen med funktionsnedsættelse mere selvhjulpne og øger muligheden for aktiv deltagelse. Samtidig kan hjælpemidler understøtte mange rutineopgaver, som ellers vil være umulig uden personlig støtte. Læs mere om hjælpemidler på synsområdet på Dansk Blindesamfunds hjemmeside: <https://blind.dk/fa-overblik-over-vigtigste-hjaelpemidler-til-blindesvagsynede>

Nedsat syn: En fællesbetegnelse for forskellige grader af synsnedsættelse. Nedsat syn kan ikke korrigeres med normale briller og kontaktlinser og rammer begge øjne. Synsnedsættelsen er varig og kan ikke behandles med medicin eller operation. Se også Blindhed.

Synscenter Refsnæs: Det nationale specialpædagogiske ressource- og videnscenter for børn og unge med synsnedsættelse.

Synsfaglig specialviden: En højt specialiseret indsats, der bygger på viden fra kompetencegivende uddannelse, internationale forskningsresultater, evidensbaseret praksis samt kendskab til validerede metoder og programmer, i det omfang de findes og passer til danske forhold.

Synsfaglig specialviden kan omfatte følgende:

- Målgruppens udvikling. Aktuel viden om målgruppens udvikling, samt forhold som påvirker målgruppen, fx nye årsager til alvorlig synsnedsættelse og sociale forhold i målgruppen.
- Metoder til udredning. Aktuel viden om validerede metoder til udredning af udviklings-, kommunikations- og mobilitetsvanskeligheder forårsaget af alvorlig synsnedsættelse.
- Hjælpemidler. Aktuel viden om synshjælpemidler, anvendelse heraf og instruktion i anvendelsen.
- Lovgivning. Aktuel viden om relevant lovgivning på social- og undervisningsområdet samt tilgrænsende relevant lovgivning.
- Netværk. Deltagelse i synsfaglige netværk med videndeling nationalt og internationalt.
- Vidensmiljøer. Deltagelse i synsfaglige og tværfaglige vidensmiljøer med sparring og supervision.
- Inklusionsstrategier. Aktuel viden om inklusionsstrategier for målgruppen i almene tilbud og samfundsdeltagelse generelt.
- Koordinering af forløb og sagsbehandling. Aktuel viden om sammenhængende, koordinerede og effektive forløb under hensyn til hensigtsmæssig ressourceudnyttelse.

Synskonsulent: En fagprofessionel med særlige synsfaglige kompetencer til rådgivning og undervisning af forældre, barn/elev og fagprofessionelle om relevant specialpædagogiske indsatser. Ansat på en synsrådgivning/kommunikationscenter.

Se mere under **Synsfaglig specialviden**

Synsnedsættelse: En synsnedsættelse er en begrænsning i en persons evne til at se som resultat af en funktionsnedsættelse i kroppens anatomi eller funktioner, eksklusiv de mentale funktioner. Evnen til at se omfatter fx synsskarphed, synsfelt eller synskvalitet. Begrænsning dækker hele spektret fra betydeligt nedsat til fuldstændig ophævet funktion. Synsnedsættelse udgør kun en funktionsevnenedsættelse for så vidt som nedsættelsen rækker ud over det, der almindeligvis kan korrigeres for.

Synsregisteret: Register over alle børn i alderen 0-17 år, som har en synsnedsættelse. Synsregistret administreres af Øjenfunktionen på Kennedy Centret. En speciallæge i øjensygdomme er tilknyttet. Registreringen sker i henhold til Bekendtgørelse nr. 372 af 17/4 2007, Bekendtgørelse om videregivelse af oplysninger om børn og unge under 18 år med nedsat synsfunktion til og fra Synsregisteret.

Når et barn er tilmeldt Synsregisteret betyder det, at barnet og dets forældre (samt daginstitution og skole) kan få vejledning og rådgivning af en lokal synskonsulent, hvis de ønsker det. Efter tilmelding til Synsregistret, vil der blive sendt orientering til kommunen samt til den lokale synskonsulent.

Læs mere om Synsregisteret på Kennedy centrets hjemmeside: <https://www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/hovedorto/øjensygdomme/for-fagfolk/synsregisteret/Sider/hvad-er-synsregisteret.aspx?rhKeywords=hvad+er+synsregisteret>

DE UDVIDEDE LÆRINGSMÅL FOR BØRN OG UNGE MED SYNSNEDSÆTTELSE 0-17 ÅR I DAGTILBUD OG SKOLE
Handlingsanvisende vejledning til inkluderende fællesskaber og læringsmiljøer
Småbørn 0-1 år

Januar 2021.

ISBN: 978-87-990985-7-6 (trykt) & 978-87-990985-8-3 (elektronisk)

Udgivet af Synscenter Refsnæs

– Det nationale specialpædagogiske ressource- og videnscenter for børn og unge med synsnedsættelse

Kystvejen 112

4400 Kalundborg

Tlf. 59 57 01 00

www.synref.dk

Faglige bidragsydere til denne publikation:

Trine Berg Adelgaard (Tovholder), synskonsulent – CKV Syn, Center for Kommunikation og Velfærdsteknologi Odense

Stine Bersang Bach, synskonsulent – ISHD, Institut for Syn, Hørelse og Døvblindhed Aalborg

Elisabeth Hviid Rasmussen, synskonsulent – CKU, Center for Kommunikation & Undervisning Skive–Viborg

Eva Madsen, synskonsulent - Kommunikationscenteret i Region Hovedstaden

Ulla Mølgaard, synskonsulent – CHS, Center for Syn og Hjælpemidler Aarhus

Bonnie Dahlmann Petersen, synskonsulent – Synscenter Refsnæs

Publikationer i serien:

Småbørn 0-1 år

Småbørn 1-3 år

Småbørn/førskole 3-6 år

Overgange småbørn 0-6 år

Indskoling

Mellemtrin

Udskoling

Overgange 0-17 år

Forældre og familie 0-17 år

Vejledningerne ligger frit tilgængelige på www.synref.dk

©Synscenter Refsnæs

Publikationen kan frit citeres med tydelig kildeangivelse

REGION SJÆLLAND
SYNSCENTER REFSNÆS

- vi er til for dig